

Az antik műfaji hagyományok továbbélése Radnóti Miklós költészetében

Bevezető gondolatok

Radnóti Miklós (1909-1944) életét és művét két jellemző ellentét mentén is értelmezhetjük. Míg a *Nyugat* harmadik nemzedékének lírikusát tragikus sorsa a zsidósághoz kapcsolta, költészetének kibontakozásában egyre inkább tetten érhető a magyarsággal való kulturális és nyelvi azonosság kifejeződése. Másrészt pedig amellet, hogy költészete avantgárd hatások közepette sok expresszionista vonást mutat, Radnóti verseinek nagy része az újklasszicizmus keretében válik értelmezhetővé. Jelen cikkünkben ez utóbbi szempontra irányítjuk figyelmünket.

A tétel kifejtése

Korai motívumok. Már korai költészetében megjelennek az expresszionista hatások mellett az antik költészetet megidéző jellegzetességek, például a **bukolikus**, vagyis a pásztori költészetre emlékeztető motívumok, az **ó dai** és **elégikus** hangoltság, a **szerepjáték** vagy az **erotika**. *Újmódi pásztorok éneke* (1931) című második kötetét az ügyészség el is kobozza, mivel vallásghalázással és izgatással vádolják.

Forma és műfajok. A harmincas évek közepén, miközben megismerkedik a primitív művészet avantgárd kultuszával, Radnóti költészetében megjelennek a **kötött formák**, az ókori **klasszikus műfajok** – az elégia, a himnusz, a dal – illetve meghatározóvá válik a **jambikus verselés**. Emellett felerősödnek a Radnóti-versekben az olyan egyre inkább felbukkanó témák és motívumok, mint a **halál**, az **elmúlás**, a **fenyegetettség**. A *Járkálj csak, halálraitélt!* (1936) című kötet második verse, az *Alkonyi elégia jambikus pentameterében* a békés nyáresti **idill** nem tökéletes: a növények illatában halottait érzi, ám a csendes emlékezésbe fásult nyugtalanság vegyül: „vékony illatukkal álldogálok, / s oly megszokott immár a félelem”. A halál aztán a vers végén újra felbukkan, és noha konkrétan még nincs jelen (még szendereg), hatása érződik: „lassú szívemben ilyenkor lágyan / szendereg a folyton készülő halál.”

Eklogák. Radnóti újklasszicizmusa két utolsó kötetében, az 1938-as *Meredek útban* és az 1946-os posztumusz *Tajtékos égben* teljesezik ki. E kötetekben **formai fegyelem** és **arányosság** uralkodik, illetve az ókori hagyományok **újratermelése**, aktualizálása figyelhető meg. Ezek a kötetek tartalmazzák Radnótinak sokak szerint költészeti csúcsteljesítményeit, az **eklogákat**. Az ekloga ókori, Vergiliusig visszavezethető műfaj, pontosabban Vergilius használatában vált műfaji megnevezéssé. Eredetileg **pásztori témájú** lírai szövegeket jelölt, ám Vergiliusnál az idilli világ inkább csak **háttérül** szolgál a **monológ vagy dialógus** formájú költeményekhez, amelyeknek **epikai, lírai és drámai** vonásai is vannak. Radnóti eklogáiban a vergiliusi műfajt **imitálja**, elsőként a Vergilius *IX. eclogájának* fordításaként készült *Első eclogában*, amelyben Lycidas és Moeris helyett a Pásztor és a Költő beszél, a megidézett nagy költő pedig Menalcas helyett a spanyol Federico Garcia Lorca, aki a polgárháborúban vesztette életét; később pedig József Attilára is tesz utalást a Pásztor („Nem menekült el a drága Atilla se csak *nemet* intett / folyton e rendre”). Ezt követően Radnóti még hét eklogát írt, az utolsót, a *Nyolcadik eclogát* 1944-ben.

A *Nyolcadik ecloga* mind **hexameteres verselésében**, mind **párbeszédese formájában** őrzi az antik műfaji hagyományokat, tematikájában azonban eltér tőlük: a Költő által megszólított öreg Náhum próféta, aki Ninive pusztulását jövendölte meg, és most visszatért, mivel „akit egyszer az Úr elküldött, nincs kora annak, / s nincs nyugodalma”, és hiába maradt fenn az írása, az emberek nem tanultak belőle. A vers a **képeit**, a **beszédmódját** (a gondolatritmust, a stílust) a **Bibliától** kölcsönzi, ugyanakkor a vershelyzet **helyviszonya** – „e vad helyi úton” – ismét a vergiliusi ecloga jellegzetességeként értékelhető. Emellett meg kell említenünk azt is, hogy a klasszikus eklogai jelenethelyszín egyszersmind a **versírás konkrét helyszínével**, a vers végén feltüntetett (és ebből fakadóan akár a szöveg részének is tekinthető) helymegjelöléssel is kapcsolatba lép: Radnóti e versét a szerbiai Bor melletti „Lager Heidenau, Zagubica fölött a hegyekben” írta, „1944. augusztus 23”-án, az úgynevezett „bori noteszbe”, a költő utolsó verseinek egyikeként.

A tétel összegző leírása

Radnóti Miklós költészete a kezdetektől fogva kapcsolódott az újklasszicizmus stílusirányzatának eszményeihez, első kötetekben találhatóak bukolikus, elégikus, erotikus témájú versek. Később az antik témák mellett a klasszikus formai fegyelem, illetve a műfajok formai-tartalmi egysége is megfigyelhető. Az újklasszicista tendenciák betetőzői pedig a Radnóti-eclogák, amelyek változatos tartalommal és motívumrendszerrel ugyan, de mind formailag, mind tematikailag kapcsolódnak a vergiliusi műfaj hagyományaihoz.